

27.3.2026

Talentian kannat sosiaalihuollon palvelu-uudistusta koskevan työryhmäraportin ehdotuksiin

Talentian selvityksen perusteella työryhmän ehdotukset näyttäytyvät osin ristiriitaisena ja puutteellisesti valmisteltuna. Raportissa korostetaan varhaisen tuen vahvistamista, mutta samanaikaisesti kumotaan keskeisiä varhaisen tuen lakisääteisiä palveluita.

Ehdotuksissa on tunnistettavissa yksittäisiä hyviä tavoitteita, kuten hallinnollisen työn keventäminen ja uusi säännös sosiaalihuollon toiminnasta vastaavasta viranhaltijasta sekä yleinen pyrkimys vahvistaa varhaista tukea. Ehdotusten kokonaisvaikutuksena Talentia näkee kuitenkin sosiaalipalvelujen laadun, yhdenvertaisuuden ja vaikuttavuuden sekä työn edellytysten heikkenemisen. Erityisen vakavana Talentia pitää sitä, että uudistus kohdistuu kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin ja perheisiin, ilman että ehdotusten vaikutusten arviointeja on huolellisesti tehty.

Talentia kiinnittää huomion myös siihen, että monet sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän raportissaan tunnistamista ongelmista liittyvät pikemminkin sosiaalihuollon toimeenpanon haasteisiin kuin sosiaalihuollon lainsäädäntöön. Tästä huolimatta ehdotuksissa pyritään ratkaisemaan näitä ongelmia ensisijaisesti lainsäädäntömuutoksilla, mikä voi johtaa uusiin toiminnallisiin ongelmiin palvelujärjestelmässä.

1. Lastensuojelun sääntelyn siirto heikentää erityisosaamista, oikeusturvaa ja palvelujen laatua

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja jälkihuollon siirtäminen sosiaalihuoltolakiin sisältää riskin, että lastensuojelun erityisluonne ja sen keskeinen suojelutehtävä heikentyvät. Ratkaisemattomia oikeuskysymyksiä on valtavasti.

Lastensuojelun sosiaalityö sisältää merkittävää julkisen vallan käyttöä, kuten päätöksiä kiireellisistä sijoituksista tai rajoitustoimenpiteistä. Näiden tehtävien hoitaminen edellyttää lastensuojeluun erikoistunutta sosiaalityön osaamista. Mikäli lastensuojelun erityislainsäädäntöä puretaan ja tehtäviä siirretään laajemman sosiaalihuollon rakenteisiin ilman riittäviä resursseja ja osaamisvaatimuksia, johtaa se siihen, että lasten ja perheiden tilanteita ei pystytä arvioimaan eikä heidän tuentarpeisiinsa pystytä vastaamaan riittävän perusteellisesti. Riittämätön osaaminen on riski myös virkavastuulla ja ammatinharjoittamisoikeudella toimiville työntekijöille.

Talentia kuitenkin katsoo, että lapsen tuen jatkuvuus saattaa parantua, jos rajapinta sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välillä selkiytyy. Oleellista on tunnistaa, että lainsäädäntö- ja organisointimallista riippumatta muutostyöskentely varhaista tukea tarvitsevien perheiden kanssa tarvitsee riittävästi työntekijöiden aikaa. Tästä syystä asiakasmitoitus on ulotettava koskemaan lastensuojelun lisäksi perhesosiaalityötä.

Talentia vastustaa työryhmän ehdotusta lapsiperheiden uudesta tuen kokonaisuudesta. Ehdotuksen perusteella asiakkaan tai lakia soveltavan työntekijän olisi käytännössä mahdotonta saada selvyyttä siitä, mihin tukeen lapsi ja perhe tarkalleen ovat oikeutettuja. Muutoksen seurauksena olisi epäselvää, mitkä ovat ne keinot, joilla yritetään ehkäistä lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen.

Esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta on vuosikymmenten aikana kehitetty vakiintuneeksi, vaikuttavaksi ja perheiden luottamusta nauttivaksi palveluksi, joka täydentää muuta lapsi- ja perhepalvelujärjestelmää. Sen poistaminen sosiaalihuoltolaista heikentäisi palvelun asemaa ja saatavuutta tilanteissa, jossa perheiden varhaisen tuen tarve on pikemminkin kasvanut kuin vähentynyt.

Yhteenvetona:

- Lastensuojelun päätöksenteko edellyttää erikoistunutta osaamista. Sääntelyn siirto uhkaa lastensuojelun erityisosaamista, suojelutehtävää sekä asiakasturvallisuutta ja palvelujen laatua.
- Ehdotetun lapsiperheiden tuen kokonaisuuden epäselvyys heikentää asiakkaiden oikeutta saada tietoa tuestaan ja vaarantaa varhaisen tuen palvelujen saatavuuden ja vaikuttavuuden.
- Lapsiperheiden tuen jatkuvuus ja vaikuttavuus voidaan varmistaa selkeällä palveluvalikoiman säätelyllä, riittäväillä resursseilla ja asiakasmitoituksen laajentamisella perhesosiaalityöhön.

2. Omatyöntekijän roolin heikentäminen vaarantaa sosiaalityön koordinoinnin ja vaikuttavuuden

Työryhmä ehdottaa omatyöntekijän roolin heikentämistä yleisesti sosiaalihuollossa. Toisaalta ehdotuksena on uudenlainen epäselväksi jäävä omatyöntekijyyden lastensuojelussa ja perhesosiaalityössä. Nykyinen lastensuojelulaki korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia ja vastuuta.

Sosiaalihuoltolain 42 § omatyöntekijän nimeämisvelvoitteen keventämisen vaikutukset kohdistuvat lähtökohtaisesti kaikkiin sosiaalihuollon asiakkaisiin. Silti työryhmän raportissa ei ole arvioitu käytännössä lainkaan, mitä vaikutuksia omatyöntekijän yleisen nimeämisvelvoitteen keventämisellä olisi.

Lakiin kirjattuna sanamuoto ”omatyöntekijä nimettäisiin, jos asiakkaan tarpeisiin vastaaminen tätä edellyttää” olisi huomattavan tulkinnanvarainen. Mikäli omatyöntekijyyden tarve joudutaan ehdotuksen mukaisesti erikseen hallinnollisesti arvioimaan tai perustelemaan, lisäisi se hallinnollista työtä ja heikentäisi työn sujuvuutta.

Talentia katsoo, että omatyöntekijyyttä tulisi päinvastoin vahvistaa määrittelemällä omatyöntekijän tehtäväksi asiakastyön koordinointi ja palvelujen yhteensovittaminen. Sosiaalihuollossa palvelut rakentuvat useiden toimijoiden yhteistyönä, ja moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyö edellyttävät käytännössä selkeää koordinaatiota sosiaalihuollon asiantuntijalta. Tässä omatyöntekijän rooli on keskeinen.

Jos asiakkaalle ei kuitenkaan nimettäisi omatyöntekijää, tulisi muulla tavoin varmistaa se, miten seurataan sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja sosiaalipalvelujen toteutumista ja vaikutuksia, työskentelyllä asetettujen tavoitteiden täyttymistä ja asiakkaan tuen tarpeiden muutoksia. Omatyöntekijyyden heikentäminen yhdistettynä työryhmän ehdottamaan asiakassuunnitelman laatimisen keventämiseen on erittäin merkittävä haaste suunnitelmallisen sosiaalityön, asiakastyön jatkuvuuden ja palvelujen vaikuttavuuden varmistamiselle.

Talentian mukaan asiakkaalla tulee olla yksi asiakassuunnitelma ja pysyvä omatyöntekijä, joka koordinoi tuen kokonaisuuden. Palvelutarpeen arviointi on tehtävä yli yksikkörajojen ja omatyöntekijöiden päätöksenteko- ja koordinoitioikeuksia pitää vahvistaa. Omatyöntekijäisyys olisi pysyvää myös silloin, kun asiakkaan sosiaalihuollon tarpeet vaihtelevat.

Laissa tulee myös säätää hyvinvointialueille selvä velvollisuus varmistaa, että sosiaalityöntekijän asiantuntemus on käytössä, kun asiakkaan tilanne ja tarve sitä edellyttävät. Työryhmän ehdotus uudistaa sääntelyä sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä voi edistää tätä, mutta yleissääntely ei Talentian mielestä ole riittävä. Henkilölle, joka on erityisen tuen tarpeessa, on nimettävä omatyöntekijäksi laillistettu sosiaalityöntekijä.

Yhteenvetona:

- Omatyöntekijän roolin heikentäminen heikentää työn sujuvuutta, lisää hallinnollista kuormaa sekä hämärtää vastuita.
- Omatyöntekijyyttä tulisi sen sijaan vahvistaa: selkeä koordinaatiovastuu, pysyvä omatyöntekijä ja yksi asiakassuunnitelma ovat keskeisiä laadukkaan ja vaikuttavan vuorovaikutukseen perustuvan sosiaalityön edellytyksiä. Omatyöntekijän työn tueksi tarvitaan yhteisöllistä asiantuntijuutta työparityöskentelyyn, tiimityön ja verkostotyön rakenteilla. Erityisen tuen tarpeessa olevalle on nimettävä omatyöntekijäksi laillistettu sosiaalityöntekijä.

3. Sosiaalityön asiantuntijuuden kaventaminen murentaa päätöksenteon laatua ja asiakkaan oikeusturvaa

Ehdotuksissa esitetään muutoksia sosiaalihuollon päätöksentekorakenteisiin, jotka voivat käytännössä kaventaa yksittäisen sosiaalihuollon ammattihenkilön harkintavaltaa.

Sosiaalihuollon lainsäädännön soveltaminen asiakastyössä edellyttää tapauskohtaista sosiaalityeellistä, oikeudellista ja eettistä harkintaa. Sosiaalihuollon sääntelyn on mahdollistettava asiakkaan tilanteeseen perehtyneen korkeasti koulutetun laillistetun ammattihenkilön ammatillinen harkinta sekä perus- ja ihmisoikeuksien huomioiminen päätöksenteossa.

Mikäli päätöksentekovaltaa siirretään enemmän organisatorisille linjauksille tai hallinnollisille rakenteille, on riskinä, että sosiaalihuollon työ muuttuu enemmän hallinnolliseksi ohjaukseksi kuin asiantuntijan ammatilliseen harkintaan perustuvaksi muutostyöksi. Ehdotukset heikentäisivät asiantuntijuutta ja lisäisivät eettisiä ristiriitoja työssä.

Koulutetun laillistetun ammattihenkilön harkintaa voidaan ohjata hyvinvointialueen toimesta, mutta jos sosiaalihuollon viranhaltija kantaa jatkossakin hallintopäätöksestä henkilökohtaisen rikosoikeudellisen ja muun virkavastuun, hänen on voitava itsenäisesti harkita asiassa tehtävä ratkaisu ja perusteet.

Työryhmän ehdotusta siitä, että asiakkaan tuen tarpeet arvioidaan osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, on tarkasteltava yhdessä muiden asiakasprosessia keventävien muutosten kanssa. Ehdotukset purkavat keskeisiä rakenteita, joilla sosiaalityön suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta nykyisin varmistetaan. Samalla ne kaventavat sosiaalityön asiantuntijuuden edellytyksiä, kun työn rakenteellinen tuki ja velvoittavat käytännöt heikkenevät.

Kokonaisuus johtaisi malliin, jossa lainsäädäntö ohjaa asiakasprosessia tarkasti vain alkuvaiheessa, mutta prosessin edetessä ammatillista työskentelyä ohjaavat rakenteet kevenyvät merkittävästi. Tämä heikentää mahdollisuuksia pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen ja vaikuttavaan sosiaalityöhön sekä kaventaa asiantuntijan edellytyksiä tehdä perusteltuja, kokonaisvaltaisia arvioita asiakkaan tilanteesta, etenkin siinä kohtaa, kun arviointivaiheessa annetusta nopeasta tuesta pitäisi edetä asiakkaan kanssa suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen jatkotyöskentelyyn.

Kevennykset samanaikaisesti asiakasprosessiin sekä kirjaamiseen vaikuttavat myös sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuustiedon kertymiseen kielteisesti.

Yhteenvetona:

- Ehdotetut muutokset päätöksentekorakenteisiin kaventavat sosiaalihuollon ammattihenkilöiden harkintavaltaa ja heikentävät ammatilliseen asiantuntijuuteen perustuvaa päätöksentekoa.
- Päätösvallan siirtyminen hallinnollisiin rakenteisiin uhkaa muuttaa sosiaalityötä asiantuntijatyöstä hallinnolliseksi ohjaukseksi sekä lisätä eettisiä ristiriitoja.

- Asiakasprosessin keventäminen (mm. palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, omatyöntekijäisyys ja päätöksenteko) vaarantaa suunnitelmallisen, pitkäjänteisen ja vaikuttavan sosiaalityön toteutumisen.
- Asiakkaan kannalta puolestaan eteneminen ja seuranta voivat jäädä epäselviksi, tuen jatkuvuus katkeilla asiakkaan joutuessa kertomaan tilanteensa toistuvasti eri työntekijöille, vaikuttavuus heikentyä vaikutusten systemaattisen seurannan puuttuessa sekä asiakkaan oikeus- turva vaarantua päätöksenteon ollessa vähemmän läpinäkyvää ja perusteltua.